

Péter Márta

sodródó viszonypontok (naplóvers)

(És akkor elérkezik az a pillanat, amely tarthat
egy hétig, tarthat egy hónapig, tarthat több évig;
nem tudjuk, mennyi ideig tarthat.
Jorge Luis Borges)

*napra toltál anyám-
ölem, földi fényre
borulatra
szolgáltad a
kezdő művet
vén lelkű
testemet
volt hát bennem gyanú
köldökzsinóron lógva is
meg félelem és rettegés
volt már több mint
sejtés, hogy miképp
is lesz majd,
mely világ
hol és hová,
és merre a
szándék, amely nem
számol velem, de
sodor, s majd
a sodrásban is egyhelyben
és úton
valami felé
el, s mindig az árnyék
(mint úti csomag)
testházam árnyvilága
aztán a kapaszkodás
csak és mibe.*

nekem köszönheted az életed
mondta apám egyszer,
és hozzá anyám szava: megfenyegetett,
hogyan feljelent.
mert törvénytisztelő az erő, a
gyengeség (és a nagy hivatal illetékes nője is erős
volt meg gyenge, s főleg valamely
valóság foglya és szolgálja – tudom,
mindenki az, de mégis..., több erő nincs)
hát lettem, és vagyok
mint állami tervezett állami fölös
(sokakkal sokszorozva), és ez a vagyás,
valami csöndes és egyszerű nem,
mint egy belső súly, megül bennem
sötétben és forma nélkül, de
anyámat tisztán fölfogtam,
csak úgy, az életem át, ő lényileg szeretett
a teste is szeretett
nőiségéből kihajló virágként borult rám
és lelke is,
számolatlanul időt
örök végességben, ahogy
a sejtjeiben hullámozott
a meleg, befogadva szívem,
szorgalmas állatkát
vörös habot
anyában habzó kicsi
pumpát
akarnok izomcsomót.
szerettem bent, benne biztonságomat,
ölében, aztán öle körül (közel a meleg-nedvű
úthoz, ahol mindenki a legotthonabb), de
hamar megértettem, hogy e
test nem enyém, öle sem,
nincs hatalmam a bűvös áramokon
amik kötik (delejes kötések), és
valaminek teljesednie kell.
a méhlepény aggodalma
a köldökvér mosta belém
a rettegő sejtést
félelem-látást, és
gennyésre szoptott ujjal jöttem
(délután fél öt körül)
a mázból, újoni fényemből
magamra mutatva,

rátok. itt vagyok, nézzetek
ne nézzetek
már ekkor sem és soha.
nem szerettem magamon apám tekintetét
valamit élt, amit nem élt
nem osztható szenvedés volt (ez is)
magány-mély, magány-kút,
abba merült volna
szerszámot is kihalászni
és az volt a télsötét besenyszögi puszta meg a ló, kinek
hátára egy üzenettel felpakolták, ötévesen indult a
feketefehérbe, éjhóban vitte a ló meg a félelem (ismerte már e színeket,
legfőbb örökét)
és az volt a malom és a vele reszkető ház
(valahogy lenyűgözött akkor a rezgő bútorzat
az állandó zizgés, a tárgyi külön-élet)
és az volt a malomkő is, ahogy reptében repedt egy testen-koponyán, az
apa (apám apja) múlt vele.
a súlyos követ aztán sokszor láttam, tízéveket
állt a „malom” udvarán, és megálltam előtte,
a történet előtt
apám nem szabadult el soha a karmikus jeltől
kötömegettől.
a szobasarki rácsos ágyból láttam a kettőságyat
ágyukat, apám füstjét, felizzó paraszát, a
csend belsejét, töretlen magját, mert
lappangás volt az éjjel, szétterjedő
nagy sötét feszültség, formátlan erő
minden dolgok bensejének
kifordulása, és nem tudtam, mi lesz,
de ne általam legyen
halkan lélegeztem, halálhalkan
a kezdet és vég közelében alig.
ezt éltem, nem szavakba törve, de annál
magasabban, józan tudás volt, és szenvedő árnyam,
hogy testi korom nincs összhangban lényemmel, lényegemmel
késélesen látok élet-takarásban, és
tudtam, hogy csöndben kell maradnom
mert csak nyivákolás lenne szavam
apám idegszálain futó hirtelenség
gyúanyag, amiből lehet még ablakon kiugrás, anyám menekvés-gyakorlata,
ahogy testét a függöny lengi vissza, és e kép reménytelensége bennem.
(ötévesen rágyújtottam én is,
zsebből lopott cigi volt, erős
kossuth, de a bátyám feltépte a

budiajtót és fejbevágott, emlékszem a fényre,
a hirtelen megvilágosodásra, aztán többre nem)
a parázs járt a sötétben, tudtam, hol van apám szája,
amivel hallgat,
sokféleképp, asztalra borulva, órákig moccanatlan
dermedt arccal járva szobákön át
fektében bámulva plafont
duzzad már a szája – rettent nagyanyám
és utána mindig jött a cirkusz –
első műfaji fogalmam, nem kellett elhagynom érte
az ibolya utcát –
törött ablakok, székek, csillár, lábasok, rádió – ahogy röptében hallgat el
még messze volt nekem kassák, de a kép:
egy fazék kása meg a rádió az udvaron, növényekben...
néztem utánuk, mintha nem lennének helyükön a dolgok
de a kunkorodó drótok, fűszálak, kásaszemek együvé
tartozták magukat, ahogy lények, tárgyak lehetnek itt sodródó
viszonypontok.
a késeket mindig elraktuk
ne maradjon az asztalon, kéznél.
a kések nálunk élesek voltak, apám
élezte őket (is) – ügyes keze volt. kifaragta a régi bútortat háborúba ment
darabját, a szék hajlított lábait, támláján a rózsát, fapapucsot nekem
(sok év után ljubljanában hagyott el
az állomás sínjein már mezítláb gyalogoltam át)
csinált zongoraszéket is, pörgött velem, már forgott bennem a világ
aztán a szék elől vitték a zongorát, a nagy feketét, egy nap
fölcibálták a „teherre” (vagy lovas kocsit járt a virágutca földjén?)
csak a zongorát láttam, gyönyörű lomha testét
ahogy ellenáll az útnak
csak néztem a jelenést, isteni rendelésnek tűnt (emberi kivételben)
és súlyos látványosságnak is a jelzőtlen időben
mint egy temetés sötét ünnepélye. nem olvadt fel a kép
az emlékezet.
kívül voltam a valamin, ami innen nézve élet
életem vonulása, de mégis zuhanás
a sokat álmodott toronyból (talán templomi
magaslat volt), zuhanás ránduló
magamba, fölfogtam, ahogy a hulló tárgy értheti magát, helyben és
mozdulatlan, tudtam, hogy vézna testem ágyban és
vén lelkem lát bele az éjszakába
szobamagába és az nagyobb, mint testem
mint a ház.
a házunk
anyanagyszülőim háza a hajdani

szefcsik telepen, a szegfűk, muskátlik, rózsák, pálmák között az az ibolyák utcáján. nekem mindig egy nő maradt a név, nem is értettem, hogy történhet ott annyi szörnyű dolog, hogy vált minden ellenmagába, mitől önműködik a veszés. miért borul az ebédes asztal, miért fordul lábbal az égnek mint halott állat saját ételében (enyémben), néztem utána, föl se fogtam a gyorsulást (de a cirkusztól biztos jóllaktam, mert éhségre nem emlékszem)
a betűket már ismertem, amikor kiraktam a papírt a háló ablakába:

ez a ház eladó

(így láttam máshol is)

aztán megjött az első vevő és elvégült, amit kezdettől tudtam bennem, hogy úgyis rám vár, nekem jut majd a végső felszámolás, a bennfoglalt életek eloldása. élet-tárgyak tárgyas tárgyatlanítása, a szüntető menet állandó búcsúja, az elengedés, az engedés magamból, magam engedése, minden engedése, végül és végnélküliségben.

a házat nem is laktam

viszonyban voltam vele, éreztem anyagéletét, saját anyagában felfogott tehetetlenségét mintha túrt volna, túrta a történéseit. sokat voltam benne szálmagamban, amikor nagyanyámat elvitte a mentő (lassan vitte, lassan fordult ki az utcavégen, mint egy öreg bárka, mindegy volt neki az idő, a halódó létet csak végéhez vihette). de a kevés szavú asszonyt korán meggyötörtem a kékfényű füzettel, vonzott rajta a szép kis huszár; hallani akartam az írást, mindig és újból, szerettem jános vitézt, végre valami nagy és távlatos lendület, petőfi bácsi még nem érdekelt. nem ismertem a nép nevében írtakat, nem tudtam, mi és ki a nép, ahogy a nép se tudja magáról a szót, csak néniket és bácsikat ismertem, habár megfoghatatlan sejtelmem volt egy valamiről, ami mozgatja a többet, ami valamilyen nagy és titkos indulat amitől félni illik, tartani.

tartani száját, saját és többes múltat.

apám nem mesélt háborúiról, csak néha piroskát és farkast játszott el, olyan jó farkas volt, úgy csattogtatta fogát szemforgatva, hogy ámulva ijedtem – talán ekkor volt legközelebb különiségében.

nagy hallgató volt, a hallgatás volt a biztonsága, sötét odúja, lélekverme, fizette is megfizettük árát. ha ritkán énekelt, fűtyült, mintha félelmében, félelmét oldva tette volna, egyik életét a másik helyébe. nem beszélt finnországról, hogy mi az a talvisota, moszkváról sem, az ottanról csak a словарь maradt, tintával írt neve alatt a dátum, ezerkilencszáznegyvenhét, december tizenhat.

karácsony.

nővérem harmadik éves, apja még nem látta, bátyámról se tudhatja, milyen négyévesen (én még boldogan nem vagyok).

és maradtak előnyomott és címzett tábori lelapok moszkvából, a hadifoglyok és hadifogoly hozzátartozók részére/открытое письмо для военнопленного, az egyik épp

karácsonyi, rajta

fenyőág gyertyával meg egy szerencsepatkó, lényeghez illően (csendes fohászt küldök [minden

nap az Istenhez Érted – anyám küldi) és a nyomtatott kívánság:

B.U.É.K. 1947

a címzés apámtól magának, a hadifogolynak, C.C.C.P. Läger 7453/7/3 (a szám olykor változik) van lap vöröskereszttel és félhaldal is, почтовая карточка

[военнопленному/carte postale au prisonnier de guerre, és ráütvé a vöröscsillagos körpecsét: magyar kommunista párt központi hadifogoly irodája. hány kézen járt szerény szavú sorok, a jól vagyunk,

[hiányzol fedett magányai, apám szükségajstroma a családi születésekről, tíz fontos napról, amely örömet, boldogságot jelentett egykor és talán fog is még, tölti a helyet, és milliószor csókol, ahogy aztán sose tette, ahogy én már nem ismertem, én csak gátlásait, gátjait ismerhettem, ezervoltos közellétét. kisüléseit, ahogy most elsőre írtam, elírtam, kisüléseit.

meghaltam párszor a tétlen levésben, bámultam világom, hát miben vagyok, kényszerülök lenni alig létemben. pedig szent, valami szentség a titok, és titok is, biztos voltam benne, abban is, hogy a fogadás nem baszás (leszállt nedvi munka), hanem a test csak képe, teste valaminek, a fenséges zuhanó árnya, de a fenség létezik, és néztem az égre a nyár-est kuporodásában, ahogy a fűben pisiltem, mint a nőkutyák

sok kutyánk, sok macskánk volt, főleg nőállatok, heverték húsukkal itt meg ott, és hús nélkül, már temetve a kertben, láttam szülésüket és végüket, 'hogy minden egymásban kezdődik és fejeződik, az öreg morzsát én találtam meg az udvaron, hangyák lepték, már belepték az új birodalmat, a többinek szabálytalan vég jutott. egy macskánk megveszett, lábában dobálta magát agyon, a másik egy este nem került elő, reggelre betonná fagyott, már hiába simogattam szőrét-macskaszőrét, hiába, alatta már csak volt a macska, átcsúszott

[múltjába

és hol voltam én, hol volt az, akiről gondoltam, hogy van.

sohase tudtam egészen, helyes-e a gondolás,

a magam gondolása, mert

minden mozgott körülöttem, de

nélkülem

ahogy mozgott a világ is

amelyben nem vagyok,

mozgott kívülem.

(mint a kérdés, hogy mi az,

mi lehet a lét, hogy

tükröződés-e, vagy

érzéklődés valakitől, által)

ismertem a létfélést, sok archan, vonásban ráismertem.

és ahogy földre kuporodtam engedni húgyot, mint a nőkutyák, leolvastam

[az égről, hogy a test

különös (lét)betegség, mert nem lehet egészen finom és magas, ha ily kényszerű

[anyaggal

sújtott. valami régi zuhanás a sejtjeimbe zárva, emlék-kényszer (ahogy a toronyból

álmomban...), émelegés jött, hányinger testemre, az átléphetetlen állapot tudása.

első iskolaévem tanítója mintha rajtakapott volna, miért vagy te mindig szomorú?,

[mintha

rajtakaptak volna, lelkem összerezzen, de nem válaszoltam egy hangot se. mit is mondhattam

volna nekem is tisztázhatatlan életemről, az sem volt egészen biztos, hogy abban élek, és hogy élek egyáltalán, ha nem tudom, mi az. pedig a skólában voltak szép vonulások, kék-piros nyakkendők, zenei ajzások, volt zászlók felvonása, nótamenés, menetelés, de bennem üres csend volt, vagy inkább űr, végtelenség, ami elkötött mindentől, háztól, otthonomtól. a lét szélén lebegtem, hatalmas hintán, vagy inkább trapézon, ott léteztem magam, és mintha anyám is ott alkotta volna süteményhalmait, vágyak halmait, a szeretés, szeretve levés édes dombjait cukros-torlaszait és kínjában is jót süített, valami belső szentség szerint, mert szentsége volt a sütésnek is, magánszentség az ittmaradásért a maradásért, amit úgy reméltem, mikor éji öltözéseiben annyi szóra telt csak, hogy megyek a tiszának és eltűnt lenni apám után csak a sírása, síró szeme, kisírt szeme ragadt a testembe, az elgyűrt zsebkendő esetlegességében hajolt felém a tökéletes semmi, a semmiség, nem mint kicsinység, hanem mint legnagyobb, a minden, ahová csak semmisülésünkéből, a másik partról pillanthatunk. ahogy a dunna alól pillanhattam a két oroszra, hogy meghozta anyámat, a két katonára, 'ki az árokparton találta ájulatban, mert a malom körül leütötték. néztem a katonákat (szabálytalan ellenségeket), egy nagy gépezet meglazult csavarjait. (a gépezet tankjait is elégszer, a vörös csillag úti vonulásokat, aranyfogú asszonyokat, a kantinban a hordós ruszlit, citromot, amiért a környékiek a szétvágott kerítésen át jártak a ruszki laktanyába) néztem a katonákba, kerestem bennük a meglazult csavart s talán szerettem is őket gyerekszeretéssel meghozott anyámért, a mosolyért, amit én a házban ritkán láttam pedig anyám tudott várni, nagy várakozó volt csodára is kész, másoknál ez a várakozás lankaszt, elfásít, nálam nem. én csak [egyre várlak, s egyre erősebben érzem, egyszer csak betoppansz és hazajött apám, egyszer és sokára. hazajött, és ki jött haza. valamit hozott magában, a bomlás rendjét, azt hordozta, félés-árnyat, a félelem nyúlós vetülését, rettegést, eltűnéseit, és halk szókat az eltűnésekről, valakiről, aki véletlenül kiesett., akit a vonatból kilöktek. és biztosan gondolt a következőre, magára mint esetlegre, és [félelme tartotta egybe, mindig robbanásig. anyámban is fordult valami állag, már nem volt hely benne a várakozásnak, vagy a sok [várás csordult ki, kicsorbult lelkében a várakozás éle, ment utána, apám után, a férfi után, éjen is,

kereste. pedig jobb volt, ha nem volt, nem feszült apámtól a ház, nem zizgett, mint a malom, nem kúsztak benne a bomlás árnyékai, a tárgyak is helyükön maradtak és az ember is testében, magában.

ha számíthatlan idő, napok-hetek után lépett a középső szobába, kályhamelegbe köszönt be, keti-keti kólyom, sohase tudtam meg, mi az, nem is kérdeztem, de emlékszem rá

[nagyon, mint

varázsszóra, és apámra mint varázslóra, ahogy a tenyerén izzó parázssal rám nevet. ahogy nekem nevet, és magának. és nevetett akkor is, a ritkán nevető, amikor álmodat egy pókkal verte szét, rohant a sok láb fejemhez fel, álmomból pattantam lábra visítva, és nevetett a ritkán nevető apám, és a póknál is ijesztőbb volt bennem a formátlan gondolat, amivel őt, valamiségét befogtam, fogalmak nélküli sötétben érinthettem.

idegen volt és magányos, a félelem magányosa. mert valakitől félni kell, szólt el olykor, mintha ragaszkodott volna a féléshez, nyomasztó ösztökhöz (ahogy megszokta, akárhol és mindig kényszerűleg) mintha a félés tartotta volna ki és egybe, aminek magát tudta. s aminek mi nem voltunk viszonypontjai.

nem is voltunk, vagy csak ritkán, rövid ébredésig, aztán megint a különvilág, benne bolyongva közöttünk.

igen, rajtakaptam őt már a kiságyból, ahogy engem a tanító, rajtakaptam az életet, ahogy megette az apám-lényt, ahogy a lényt ette meg

ahogy a félés állt a lény helyébe

(minden lény helyébe félés, helyek helyébe, a lét helyébe áll)

apám tán sejtette, hogy bennem így van ő, és néha zavarta a sejtés,

ha jutott figyelméből, külvilági fegyelméből még felénk,

ahogy vonszoltuk benne a malomkövet (a malmot),

és moszkva meg a finn történet utósúlyait,

ősztelitavasznári háborút, örök háborúkat,

mindenkorú félelmeket, félésnyomokat

sodródó viszonypontokat

lélekredőket, ahol az árnyak

feketeszikáran ülnek,

megülnek, a fény

ellenében

ellenébeni

lét szerint.

ha lét volt

ha van